

Utmaningar för ett hållbart Västra Götaland – regionalt åtgärdsprogram för miljömålen 2017-2020

LRF Västra Götaland har beretts möjlighet att lämna synpunkter på rubricerat förslag och vi redovisar härmed vårt yttrande.

Inledning och allmänna kommentarer om förslaget

LRF Västra Götaland företräder närmare 25 000 medlemmar i länet, av vilka ett stort antal driver företag i de gröna näringarna. Vi ser positivt på framtiden eftersom vi vet att våra varor och tjänster kommer att bli allt mer eftertraktade i en tid där hållbarhet är ett nyckelord. En framtid med en biobaserad ekonomi utgår från ett aktivt jord- och skogsbruk och där har vi alla förutsättningar att lyckas.

Vi ser oss som möjliggörare för att driva Västra Götalands miljöarbete framåt och framförallt utförare av många av de miljötjänster som beskrivs i åtgärdsprogrammet. Utifrån denna utgångspunkt har vi resonerat när vi utformat vårt svar på remissen.

En utmaning som föreligger generellt i det svenska miljömålsarbetet är att vissa mål tenderar att bli motsägelsefulla och svåra att kombinera. Ett exempel med bäring i vår bransch är klimatmål kontra biologisk mångfald, där en hög biologisk mångfald med extensiv produktion skapar mer klimatutsläpp per kilo producerad vara. Här krävs att beslutsfattare och verkställande myndigheter använder sig av ett helhetstänk och inte riskerar att fastna i stuprör.

Vi ser en tendens i underlaget att man i vissa hänseenden strävar efter något slags civilt sektorsansvar. Vår bedömning är att detta är ett abstrakt verktyg som egentligen bara får effekt med hjälp av skarpare lagstiftning, något vi som organisation inte eftersträvar. Att lägga ansvaret på enskilda branscher med mål som är orimliga att nå skapar lätt känslan av att det inte är någon idé att ens försöka, utan att man ändå alltid kommer ligga steget bakom och inte få bekräftelse för de delmål som faktiskt uppnåtts. Därför tycker vi det är viktigt att målen verkligen är nåbara och konkreta.

För att uppnå en betydande miljöeffekt anser vi också att det är av vikt med information till gemene man. Om alla ändrar sitt beteende något får detta större total effekt än om några ändrar sitt beteende mycket. Kanske kan någon typ av folkbildningskampanj vara en väg att gå. Vi ser en snabbt ökande klyfta mellan stad och land och ibland en brist på förståelse för samband mellan orsak och verkan.

Vår bedömning är att den viktigaste åtgärd vi kan göra för miljön är att återskapa en medvetenhet om att det är hela mänskligheten som skapar miljöproblem på jorden, och att det

är hela mänskligheten som måste bidra till att undvika dessa. En insikt om att all konsumtion och all verksamhet leder till miljöpåverkan någonstans, och att åtminstone vi i västvärlden alltid har ett val att göra för att minimera den. Ett dilemma i detta resonemang är naturligtvis att Sveriges befolkning är en mycket liten del av hela världens – och detta dilemma ger oss vid hand att Västra Götaland inte kan vara hela världens samvete. Realistiska målbilder är alltså pedagogiskt viktigt även för att få allmänheten att hoppa på tåget.

Sverige har sedan början av 2017 en av livsmedelsstrategi som sju av åtta riksdagspartier står bakom. Strategins mål handlar om att livsmedelsproduktionen i Sverige ska vara konkurrenskraftig och öka i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning i landet och samtidigt bidra till hållbar utveckling. Utifrån strategin ska landets livsmedelspolitik formas fram till 2030.

Västra Götaland är till ytan Sveriges största jordbrukslän och eftersom livsmedelsstrategin syftar till att öka den inhemska produktionen i landet är det sannolikt att den kommer öka mycket i vårt län. Detta bör finnas med i medvetandet även i allt annat strategiarbete såsom till exempel miljömålsarbetet. För att nå strategins mål om tillväxt är det viktigt att våra lantbruksföretag har största möjliga frihet att använda sina fastigheter och inte begränsas av ytterligare lagstiftning. Ett av strategins tre strategiska områden handlar om just regler och villkor, där regeringen menar att utformningen är viktig för att stärka lönsamhet och konkurrenskraft.

Vi anser i stort att det ekonomiska resonemanget i åtgärdsförslaget saknas. Vår bild är att det är de företag som tjänar pengar som gör den största miljönyttan. Det är de som har råd att investera i ny teknik och som dessutom har den mest effektiva produktionen. Att mål nummer 8 (Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt) av de globala målen för hållbar utveckling inte anses gynnas av programmet tyder ytterligare på detta. Hållbar utveckling handlar fortfarande om att nå både ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet och det går inte att bortse från, även om vi lever i en privilegierad del av världen.

Kommentarer kring några av åtgärderna

Vi har här valt att kommentera några av de åtgärder som på ett eller annat sätt påverkar våra medlemmar och som vi anser måste omformuleras för att vi ska få en åtgärdslista som vi har förtroende för.

V1 Skydda värdefulla sjöar och vattendrag

Det gläder oss att Länsstyrelsen beslutat sig för att avvakta i frågan om småskalig vattenkraft. Vi hyser dock fortfarande en oro för att t ex beslut om nya skyddsområden kan komma att drabba enskilda markägare hårt. Det är heller inte trovärdigt att öka andelen skyddad areal om man inte samtidigt avsätter pengar till skötsel av de samma. Vad gäller de ekonomiska konsekvenserna beskrivs både fiske och turism som inkomstbringande - frågan är om det kommer markägaren till nytta som är den som kommer att bära kostnaderna?

Listan för målkonflikter för utrivning av dammar bör dessutom kompletteras med konflikter gällande klimatmål, biologisk mångfald, kulturmiljövården, besöksnäring och översvämningssreglering.

V2 Ekologiska kantzoner

Detta är en åtgärd som inskränker ett brukande av marken och som vi inte kan säkerställa den vetenskapliga effekten av. Åtgärden beskrivs som att de ”privatekonomiska nyttorna tillfaller markägaren” – naturligtvis belastar även kostnaderna markägaren och det är inte alls självklart att resultatet blir ett plus i slutänden.

Ekologiska kantzoner och skyddande av värdefulla vatten kan innebära konflikter med miljömålet Ett rikt odlingslandskap, då den för jordbruksmarken så livsviktiga markavvattningen är nödvändig för att upprätthålla hävden av åkermarken. Detta har bl a uppmärksammats i rapporten *Nationell strategi för prioritering av vattenåtgärder inom jordbruket HaV rapport 2015:10*. Aktivt brukande av jordbruksmark är en förutsättning för upprätthållande av biologisk mångfald i odlingslandskapet. En felaktig tillämpning av ekologiska kantzoner kan få långtgående ekonomiska konsekvenser för den enskilde och för det allmänna kan det få konsekvenser för miljömålet ett rikt odlingslandskap. Det måste också beaktas att ekologiska kantzoner inte får bli ett hinder för den lagstadgade underhållsskyldigheten av vattenanläggningar.

LRF VG anser att länsstyrelsen inte får föregå det arbete som HaV och Jordbruksverket gör om hur en ekologisk funktionell kanton ska se ut och hur undantagen, KMV, ska se ut i jordbrukslandskapen.

V3 Minska miljöriskerna med läkemedelsanvändning

Detta ser vi som ett mycket viktigt mål på flera sätt. För att någonsin kunna sluta kretsloppet mellan stad och land är det nödvändigt att arbeta med denna fråga. Riskerna för läkemedelsrester i slam från reningsverk och enskilda avlopp är en klart typisk fråga där folkbildning är viktig. Det kan innebära stora risker att återföra slam till åkermark om det inte är fritt från läkemedelsrester.

Vi kan konstatera att den svenska animalieproduktionen ligger mycket långt fram jämfört med både övriga EU och resten av världen när det handlar om läkemedelsanvändning och i synnerhet gällande antibiotika. Att hålla en låg antibiotikaanvändning kräver fler och dyrare insatser av djurhållarna, såsom till exempel större stallar. Det är en absolut nödvändighet att bibehålla detta hälsoläge i framtiden då antibiotikan kan anses som en ändlig resurs som bara ska användas då den verkligen behövs, det vill säga till sjuka djur och människor. Den ökande antibiotikaresistensen är ett mycket allvarligt problem. Således medför detta mål ytterligare ett argument för att välja svenska livsmedel.

V21 Långsiktigt skydd för dricksvattenförsörjningen

Det är naturligtvis livsviktigt med ett bra vatten. När det gäller skyddsföreskrifter är LRFs synpunkt att dessa ska anpassas till de lokala förutsättningarna och inte vara generella

SO1 Förbättra skötseln av rikkärr och strandängar

I anslutning till denna åtgärd behöver det tas större grepp om den myggproblematik som förekommer på vissa platser i länet. Det är ett lokalt samhällsproblem att inte kunna vistas utomhus sommartid. Rekreationsmöjligheterna som uppstår bör närmast vara sociala och inte ekonomiska.

SO4 Skydda värdefulla skogsområden

Förslaget innefattar ”större privata skogsägare” och detta är ett begrepp vi först och främst måste få definierat. Vi är i grunden positiva till Komet men det måste vara det allenarådande verktyget om det ska fylla sin funktion. Det är inte rimligt att man som idag kan ”tipsa” om värdefulla områden, av någon anledning inte komma överens med staten för att sedan ändå få området beslagttaget. Det är inte vad vi kallar frivillighet och därför stöttar vi bara Komet då detta arbetssätt upphör.

Det stora antal skogsbrukare vi har i länet – närmare 50 000 stycken – borgar i sig för en mångfald i brukande. Det är mycket viktigt att värna om förutsättningarna för dessa markägare som ofta är relativt små och beroende av att kunna bruka sin mark.

När det kommer till avsättningar för det rörliga friluftslivet är vår ståndpunkt att dessa i huvudsak ska göras tätortsnära för att få bästa möjliga tillgänglighet. Här är kommunerna en viktig aktör eftersom de äger mycket skog och ofta dessutom tätortsnära sådan. Det bör också

ligga i kommunernas intresse att främja friluftslivet och de bör ha resurser för att sköta områdena med anpassade metoder.

För skydd av skog gäller därutöver samma tes som för skydd av vatten: Om det ska avsättas mer areal måste det också till mer pengar för skötsel av den samma. Vet man hur utvecklingen sett ut i de områden som avsatts till olika ändamål? Görs inventeringar? Har man utnyttjat resurserna på bästa sätt? LRF Västra Götalands uppfattning är att den förda politiken i nuläget sker utan kontroll och helt saknar kvalitativ uppföljning. Ytterligare avsättningar kan egentligen inte motiveras innan problemen i denna del har åtgärdats.

SO6 Utveckla miljöhänsynen i skogsbruket

LRF Västra Götaland önskar ingå i gruppen som nämns ”Åtgärdsgruppen för Levande skogar”.

SO7 Hänsyn till forn- och kulturlämningar i skogsbruket

Vi anser att det måste tas omtag i denna fråga. Vad ska vi skydda och i vilken omfattning? Vi måste lära oss att värdera det vi skyddar för framtiden. För enskilda markägare handlar det om otroligt många objekt.

SO8 Öka arealen hyggesfritt skogsbruk

Under denna punkt efterlyser vi vetenskaplig grund. Vad har Länsstyrelsen för underlag till sin bedömning att hyggesfritt bruk är bättre än trakthyggesbruk? LRF Västra Götaland anser att full valfrihet måste råda för enskilda markägare under förutsättning att man följer rådande lagstiftning. På vissa områden kan hyggesfritt skogsbruk leda till rena granbestånd, och det är ett sannolikt scenario i stora delar av vårt län. Det är således tveksamt om den biologiska mångfalden gynnas. Det är mycket viktigt med ett korrekt underlag innan några allmänna rekommendationer ges. Historien har visat att statens intentioner inte alltid har lett till ökad hållbarhet i skogsbruket. Det faktum att så stor andel av Sveriges skog ägs av många mindre markägare medför per automatik att mångfald skapas och att skötseln sker med bred variation.

Vad gäller rekreation innebär ett hyggesfritt skogsbruk att det växer träd i alla åldrar på alla arealer. Detta medför att det blir en tät skog som snarare missgynnar det rörliga friluftslivet.

SO10 Miljörådgivning i lantbruket

Vi tycker detta är ett bra förslag men ser en viss risk i att rådgivningen bara blir statlig. Det är ibland svårt för privata aktörer att konkurrera i de upphandlingar som görs. Ett förslag från vår sida är någon form av rådgivningscheck som kan användas till all form av miljörådgivning för lantbruket.

SO11 Främja natur- och kulturvärden i odlingslandskapet

I denna åtgärd finner vi en stor motsägelse. Först beskriver man att ”Det finns stor potential att ställa om åkermark till ängsvallar där skötselåtgärderna syftar till att öka den biologiska mångfalden på sikt och där man kan förbättra den gröna infrastrukturen i landskapet”. Några rader längre ner går att läsa ”På betesmark växer foder för växtätare och biologisk mångfald. Kan företagaren utnyttja betesmarkerna i produktionen på ett bra sätt är det en viktig resurs i produktionen. För det krävs erfarenhet och kunskap som åtgärden kan erbjuda dem. Då kan åkermark användas till annan livsmedelsproduktion, t ex spannmål och grönsaker”. Dessa meningar talar rakt emot varandra.

LRF Västra Götaland anser att åkermark i första hand ska användas till humangrödor och fodergrödor. Den är värdefull för mänskligheten och måste värnas till detta ändamål. Naturligtvis ska vi utnyttja betesmarker på bästa sätt därtill. Det finns stora arealer i vårt land som ligger för fåfot då de inte är ekonomiskt lönsamma. Här finns en mycket stor potential för ökad betesproduktion.

SO12 Dialogverktyg markanvändning

Vi har insikt om att förlusten av biologisk mångfald är ett globalt problem. Dock ställer vi oss frågande till att det är ett ”enormt problem” i vårt land och i Västra Götaland. Sedan mitten av 1800-talet har ca 200 arter försvunnit från Sverige. Under samma tidsperiod har 800 nya arter tillkommit i landet. Faktum är att vi lever i en period av ovanligt långsamt artutdöende i Sverige (källa till ovanstående siffror och påstående är Sveriges Lantbruksuniversitet). LRF Västra Götalands bedömning är att den pågående klimatförändringen är och kommer i framtiden vara en otroligt mycket större påverkan på den biologiska mångfalden än jord- och skogsbruket någonsin varit. Klimatförändringarna kommer gå allt snabbare vilket kan få förödande konsekvenser för ekosystemen. Vår inställning är därför att ambitionen bör vara betydligt högre för att förhindra klimatförändringarna än att säkerställa biologisk mångfald, eftersom det senare troligen kommer påverkas av så många andra yttre faktorer som vi inte råder över.

Vi anser också att när man pratar om helhetsperspektiv så ska hållbarhetsbegreppet ligga i fokus – dvs ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. För att nå hållbarhet i markanvändningen så är det av yttersta vikt att markägaren är delaktig och detta gäller även om framgång ska nås för dialogverktyget. Det är avgörande att hänsyn tas till markägarens ambitioner och målsättningar i sitt företagande, annars riskerar hela projektet att bara bli en kostsam historia med risk för schismer mellan myndigheter och verksamhetsutövare. Vad var och en använder sin mark till ska vara högst frivilligt, vilket är grunden i hela LRFs verksamhet.

Kostnaden för verktyget verkar vara orimligt hög. 15 miljoner fördelade på 500 hektar ger en otroligt hög kostnad per hektar - det vore intressant att se en specifikation på dessa åtgärder.

SO13 Lokalt underlag för att nå målen för betesmarker

För att nå detta mål krävs en viktig faktor, nämligen lönsamhet i animalieproduktionen. Vi har de senaste åren sett en ökad efterfrågan och en höjd prisbild på svenskt kött, men vi har också en stark opinion för minskat köttätande – inte minst från myndigheternas sida. Här måste Länsstyrelsen bestämma sig. Ska vi ha en ökad köttproduktion eller inte i länet? Våra medlemmar kan inte bedriva välgörenhet utan måste ersättas för till exempel mervärden i landskapet och ökade rekreativmöjligheter. Det är av stor vikt att djurhållarna inte upplever sig motarbetade av myndigheterna utan att alla står på deras sida i ambitionen att producera ett högkvalitativt svenskt kött.

SO14 Främja ekologisk produktion

Vi har inget emot detta mål som sådant men vill påpeka att det redan idag genomförs ett projekt som i allra högsta grad sammanfaller med intentionerna i målet. Det är ett samarbete mellan Länsstyrelsen Västra Götaland, LRF Västra Götaland, Ekologiska Lantbrukarna, Jordbruksverket och Rådgivarna Sjuhärad och finansieras i stora delar av Västra Götalandsregionen. Projektet kallas ”Mer ekologiska livsmedel – nötkött och spannmål” och påbörjades under 2016. Det beräknas vara avslutat den 31 december 2018.

SO15 Bevara och planera för skyddsvärda träd

Vi ser redan idag en del konkreta bekymmer med att Skogsstyrelsen numer publicerar avverkningsanmälningar på nätet. Att göra inventeringar och därmed kartläggningar ser vi generellt som en stor risk för markägare att bli utsatta för till exempel aktivism. I denna åtgärd måste ligga en oantastlig frivillighet.

SO18 Regional handlingsplan för grön infrastruktur

Vi utgår från att LRF Västra Götaland kommer att ingå i den konstellation som ska ta fram den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur.

SO20 Ta fram handlingsplan mot främmande arter i länet

Främmande arter kan vara ett direkt hot för företagare i de gröna näringarna och vi ställer oss bakom arbetet för att motverka spridning av dessa. Det är dock viktigt att denna handlingsplan inte blir ett hinder för utveckling. Framförallt förutsättningarna för växtodling förändras snabbt i takt med forskning och utveckling samt klimatförändringar. Även konsumenternas efterfrågan medför potential för nya grödor och det är en förutsättning för framsteg att inte möjligheterna lagstiftas bort.

BK7 Ekologisk livsmedelskonsumtion

Vi vet att den ökade andelen ekologisk mat i offentlig upphandling också har lett till en ökad andel svensk mat. Vi ser dock en del farhågor i att ekologiskt prioriteras före svenskt/lokalproducerat och vill framhålla vikten av att inte tappa bort det lokala i upphandlingsprocessen. Det borde vara första prioritet att säkerställa att maten är producerad i Sverige och att den om så önskas i andra hand är ekologisk. Svensk mat ger jobb i Sverige, den ger öppna landskap, ökad livsmedelssäkerhet och även den konventionella svenska maten är ibland producerad enligt hårdare regler än EUs ekologiska regelverk.

BK8 Lärande för hållbar utveckling

Under denna punkt vill vi framhålla LRFs utmärkta skolmaterial Bonden i skolan. Bonden i skolan är ett digitalt läromedel och en unik satsning där eleverna på ett enkelt och roligt sätt får lära sig var maten på våra tallrikar kommer från och varför vi faktiskt behöver bönder.

Slutord

Vi ser en generell brist i att inte nyttorna inom de gröna näringarna lyfts fram på ett tydligare sätt i den allmänna debatten och denna brist lyser igenom även i förslaget till regionalt åtgärdsprogram. De företagare som har sin utkomst av jord och skog är de enda som står för egentlig tillväxt och som med hjälp av fotosyntesen skapar mat på bordet och luft att andas. Det är också de som i hög utsträckning tar tillvara avfallet från mänskligheten, och som med sin närvaro har byggt och fortsätter bygga vårt svenska landskap. Utan landet stannar staden!

Att använda sin mark förnuftigt är en självklarhet för den som äger marken. Tack vare privat ägande under lång tid har vi i vår del av världen inte drabbats på samma sätt som andra av utarmning eller överutnyttjande ("de allmänna tillgångarnas tragedi"). Omsorgen om det man själv äger och förvaltar ger per automatik en mer hållbar användning. Fler regler är inte vad svenska lantbrukare behöver för att nå framåt i miljöarbetet, det lägger snarare en hämsko på utveckling och vilja till investering.

LRF Västra Götaland anser att morötter är bättre än piskor för att föra oss in i framtiden. Om våra lantbruksföretag ges förutsättningar att utnyttja sin fulla potential har vi alla möjligheter att vara spjutspetsar i omställningen till en grön ekonomi och bli världsledande på området. Det finns stora möjligheter i de gröna näringarna!